

СТАТИСТИКА, ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657:658:004.9

JEL Classification: M41, M42

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.2.28>

Баланюк І.Ф.,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8320-6383>,
Іваночко Б.Р.,
д-р філософії з економіки,
асистент кафедри обліку і оподаткування,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5943-1097>,
Кузьмін Т.Л.,
д-р філософії з економіки,
асистент кафедри обліку і оподаткування,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4601-1226>,
Мельник І.О.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7377-5367>,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЙОГО МІСЦЕ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Balaniuk I.F.,
dr.sc.(econ.), professor,
head of the department of accounting and taxation,
Ivanochko B.R.,
PhD in Economics,
assistant at the department of accounting and taxation,
Kuzmin T.L.,
PhD in Economics,
assistant at the department of accounting and taxation,
Melnik I.O.,
applicant of the third (educational and scientific) level of higher
education in the specialty 071 «Accounting and Taxation»,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk

THE ESSENCE OF ECONOMIC CONTROL AND ITS PLACE IN BUSINESS ACCOUNTING AND ANALYTICAL SYSTEMS IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION

Постановка проблеми. Економічний контроль над бізнесом є важливим інструментом забезпечення прозорості, ефективності та стабільності його діяльності для всіх ключових стейкхолдерів – власників, інвесторів, менеджменту, держави та громадськості. Саме завдяки контрольним процедурам досягається своєчасне виявлення ризиків, порушень та резервів розвитку, що сприяє підвищенню довіри до бізнесу та створює основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У цьому контексті економічний контроль посідає вагомe місце в системі

обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством, оскільки забезпечує нерозривний зв'язок між обліковими даними та аналітичними висновками. В умовах цифрової трансформації економічний контроль набуває нових можливостей і форм. Використання сучасних інформаційних систем, технологій автоматизації, великих даних та інструментів цифрової аналітики дозволяє значно підвищити якість, оперативність та ефективність контрольних процедур. Це відкриває перспективи для глибшої інтеграції економічного контролю в єдині обліково-аналітичні платформи управління підприємством.

Водночас, у науковій літературі відсутнє чітке та усталене визначення поняття «економічний контроль». Часто використовуються близькі за змістом категорії – «господарський контроль», «внутрішній контроль», «аудит», «податковий контроль» та інші, однак вони не відображають повною мірою сутність і функціональне призначення економічного контролю. Така термінологічна розпорошеність знижує можливість вироблення єдиних методологічних підходів до його практичного застосування. Тому актуальним науковим завданням є формування узагальненого поняття економічного контролю, визначення його ролі, засобів і можливостей у системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства з урахуванням сучасних цифрових технологій та тенденцій цифрової трансформації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічного контролю, а також інших його різновидів у сфері бізнесу розглядалися у працях таких вчених, як: М. Василюк, Т. Кузьмін, Р. Воронко, К. Радченко, О. Бурдик, О. Ткаченко, Д. Шеленко, Н. Ліба, Н. Гавкалова, М. Табацький.

Зокрема, М. Василюк та Т. Кузьмін зазначають, що завдяки контролю забезпечується не лише дотримання фінансової дисципліни, але й підвищення загальної ефективності управління підприємством, що є критично важливим для досягнення стратегічних цілей [1]. Р. Воронко, К. Радченко та О. Бурдик, досліджуючи питання внутрішнього контролю в системі управління підприємством, дійшли висновку, що це поняття ототожнюється з внутрішньогосподарським контролем та внутрішнім аудитом [2]. О. Ткаченко виділяє контроль діяльності підприємства складовою системи управління, що представляє собою сукупність методів, інструментів і ресурсів, спрямованих на отримання планових результатів [3]. Д. Шеленко та Н. Ліба вважають економічний контроль важливим фактором у діяльності підприємств, адже завдяки ньому вони виявляють та усувають негативні явища у просуванні товару й саме контроль допомагає підприємцям наблизитись до поставленої мети [4]. Н. Гавкалова і М. Табацький, розглядаючи контроль над бізнесом з боку держави через фінансовий контроль, дійшли висновку, що існує різне трактування поняття «фінансовий контроль», зокрема як комплексної категорії, в якій поєднуються два його види: державний і недержавний, а під методом контролю необхідно розуміти сукупність способів і прийомів, спрямованих на отримання інформації для потреб її користувачів та для здійснення контрольних функцій [5].

Узагальнюючи результати наукових досліджень, можна відзначити, що питання контролю господарської діяльності розглядаються переважно крізь призму окремих його форм – фінансового, внутрішнього чи аудиторського контролю. Водночас, у працях науковців бракує комплексного підходу до визначення економічного контролю як самостійної категорії, що поєднує в собі контрольні функції на всіх рівнях управління підприємством. Особливо недостатньо вивченим залишається місце економічного контролю в системі обліково-аналітичного забезпечення, де відбувається активне впровадження цифрових технологій, автоматизації та інтелектуальних інструментів аналізу даних. Це свідчить про наявність наукової прогалини та зумовлює потребу у формуванні узагальненого поняття економічного контролю з урахуванням новітніх тенденцій цифрової трансформації бізнес-процесів.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне узагальнення сутності економічного контролю, формування його цілісного наукового визначення та обґрунтування місця в системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства з урахуванням впливу цифрових технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку економіки та управління бізнесом особливого значення набувають системи обліково-аналітичного забезпечення, які формують інформаційну основу для прийняття управлінських рішень. Важливим елементом цих систем виступає контроль, адже саме він забезпечує достовірність, обґрунтованість і своєчасність даних, необхідних для ефективного управління підприємством. Разом із тим, у науковій літературі досі не існує єдиного підходу до визначення економічного контролю, що зумовлює необхідність його теоретичного осмислення та уточнення сутності цього поняття. Зокрема, В. Дерій пропонує розуміти економічний контроль як внутрішньогосподарський (внутрішньофірмовий) та зовнішній контроль господарсько-фінансової діяльності підприємства (організації, закладу), який здійснюють представники державних органів управління економікою, спеціальних державних контролюючих і адміністративних органів, аудиторськими фірмами, громадськими та внутрішньогосподарськими (внутрішньофірмовими) контролерами в межах визначених для них повноважень і за розробленою завчасно програмою [6, с. 50]. Окремо розглядають фінансовий контроль як ключовий елемент фінансового управління, який забезпечує перевірку відповідності розподілу ресурсів у фінансовій сфері встановленим параметрам та нормам, та спрямований на забезпечення їх ефективного

використання [7]. У міжнародній літературі поширене поняття управлінського контролю, який здійснюється на основі бухгалтерського й управлінського обліку, та який перебуває під впливом цифрової трансформації [8].

Як видно з наведених підходів, контроль у системі обліково-аналітичного забезпечення бізнесу у наукових джерелах трактується досить широко та охоплює різні його форми й напрями. Фінансовий, господарський, внутрішній, управлінський та інші види контролю мають свої специфічні завдання та інструменти, але ці форми контролю не існують ізольовано, а взаємодоповнюють одна одну, утворюючи цілісну систему управлінського впливу. Для кращого розуміння сутності та особливостей основних видів економічного контролю доцільно узагальнити їх у вигляді систематизованої табл. 1.

Таблиця 1

Види та особливості контролю над бізнесом

Вид контролю	Особливості
Первинний господарський (виробничий) контроль	Здійснюється безпосередньо під час проведення господарських операцій; спрямований на перевірку їх законності, доцільності та правильності оформлення первинними документами. Забезпечує достовірність вихідної інформації для обліку та аналітики.
Управлінський контроль	Є функцією менеджменту; охоплює контроль за виконанням планів, стратегій і цілей підприємства. Спрямований на забезпечення узгодженості діяльності різних підрозділів, ефективність прийнятих рішень, досягнення стратегічних і тактичних результатів. Має системний і комплексний характер.
Внутрішній контроль (внутрішній аудит)	Організується управлінсько-обліковим менеджментом підприємства; передбачає постійний моніторинг ефективності бізнес-процесів, виявлення відхилень і ризиків, запобігання зловживанням. Виконує роль інструмента управління і підвищення ефективності використання ресурсів.
Фінансовий контроль	Орієнтований на перевірку законності та ефективності розподілу й використання фінансових ресурсів. Забезпечує дотримання фінансової дисципліни, оцінює фінансову стійкість підприємства та його платоспроможність, включає контроль з боку органів державної влади за правильністю нарахування й сплати податків та обов'язкових платежів.
Зовнішній незалежний контроль (аудит)	Здійснюється аудиторськими компаніями або незалежними експертами; підтверджує достовірність фінансової звітності, формує довіру інвесторів, кредиторів і держави до бізнесу.
Суспільний контроль	Базується на принципах прозорості та соціальної відповідальності бізнесу. Передбачає контроль з боку громадськості, ЗМІ, споживачів і громадських організацій щодо дотримання підприємством етичних норм, екологічних стандартів, соціальних зобов'язань і участі в розвитку громади та держави.

Джерело: узагальнено авторами на основі [6; 7; 8; 9; 10]

Характерною особливістю всіх розглянутих видів контролю є те, що вони спрямовані на перевірку відповідності фактичної діяльності підприємства його цілям, завданням та очікуваним результатам. Поняття економічного контролю ґрунтується на понятті оцінювання, аналізу, перевірці правильності та відповідності функціонування суб'єкта господарювання його основній економічній меті – ефективному використанню ресурсів для досягнення прибутковості, стабільності та розвитку [11]. Відповідно, основна суть економічного контролю полягає у постійній перевірці та моніторингу функціонування бізнесу відповідно до його економічної мети, а також у забезпеченні виконання соціальних функцій підприємства. Це передбачає оцінювання ефективності використання фінансових, матеріальних та людських ресурсів, дотримання законодавчих і етичних норм, а також участь у реалізації соціальних, екологічних та громадських ініціатив. Економічний контроль інтегрується в систему обліково-аналітичного забезпечення підприємства, забезпечуючи своєчасне отримання достовірної інформації, аналітичну оцінку результатів діяльності та формування підстав для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Таким чином, він виступає комплексним інструментом, який поєднує внутрішні та зовнішні форми контролю, враховує інтереси власників, менеджменту, держави і суспільства, і сприяє підвищенню ефективності та прозорості діяльності підприємства.

На основі цього можна зробити твердження, що економічний контроль – це комплексний процес перевірки, моніторингу та оцінювання діяльності підприємства з метою забезпечення відповідності його функціонування економічній меті, ефективного використання фінансових, матеріальних та людських ресурсів, дотримання законодавчих, етичних і соціальних норм, а також виконання соціальних, екологічних та громадських функцій. Відповідно, економічний контроль можна розглядати як узагальнену категорію всіх видів контролю над бізнесом, він об'єднує ключові функції фінансового, внутрішнього, управлінського, зовнішнього та суспільного контролю (рис. 1).

Рис. 1. Економічний контроль як узагальнення видів контролю над бізнесом
Джерело: сформовано авторами

В умовах цифровізації економічний контроль набуває нових засобів і методів, що дозволяє значно підвищити його ефективність. Впровадження цифрових рішень в облікові процеси дозволяє автоматизувати операційні завдання та підвищити точність і достовірність обробки аналітичних даних [12]. Використання сучасних інформаційних систем, технологій автоматизації, великих даних, аналітичних платформ і цифрових інструментів дозволяє здійснювати постійний моніторинг бізнес-процесів у режимі реального часу, оперативно виявляти відхилення та ризики, а також оцінювати ефективність використання ресурсів та досягнення економічних і соціальних цілей підприємства. Цифрові технології інтегруються у всі види контролю – від первинного господарського та управлінського до фінансового, аудиторського та суспільного, що забезпечує комплексний підхід до оцінювання діяльності підприємства та формує основу для обґрунтованого прийняття управлінських рішень.

Цифровізація економічного контролю створює нові можливості для підвищення його ефективності, точності та оперативності. Вона охоплює весь спектр контрольних процедур – від первинного господарського та управлінського контролю до фінансового, аудиторського та суспільного – і забезпечує інтеграцію внутрішніх та зовнішніх даних у єдину аналітичну платформу. Особлива увага приділяється аналітичній складовій: сучасні цифрові інструменти дозволяють перетворювати звичайні звіти про діяльність, корпоративне управління чи ESG-звіти на інтерактивні та візуально зручні аналітичні матеріали, що полегшують виявлення тенденцій, оцінку ефективності та прийняття обґрунтованих рішень. Імплементация цифрових інструментів не лише підвищує інноваційний потенціал бізнес-організації, а й дозволяє нівелювати невизначеність, пов'язану із її функціонуванням у трансформаційному періоді [13]. Відповідно, цифрові технології можуть бути застосовані в усіх видах економічного контролю (табл. 2).

На основі цього можна виділити такі ключові цифрові інструменти здійснення економічного контролю:

– *штучний інтелект (AI)* – використовується для автоматизованого аналізу великих обсягів даних, проведення складних розрахунків і прогнозування фінансових та операційних показників. Дозволяє автоматично виявляти аномалії та відхилення від запланованих показників, оцінювати

ефективність використання фінансових, матеріальних та людських ресурсів, а також відповідність діяльності підприємства економічній меті;

Таблиця 2

Цифрові інструменти в економічному контролі

Вид контролю	Цифрові засоби та методи економічного контролю
Первинний господарський контроль	Інтерактивні аналітичні дашборди (Excel, Google Таблиці, Power BI) для моніторингу законності та доцільності операцій, перевірки правильності оформлення первинних документів і відповідності діяльності економічним цілям.
Управлінський контроль	Аналітичні платформи та інтерактивні дашборди для моніторингу виконання планів, стратегій і KPI, оцінювання ефективності використання ресурсів та досягнення економічних і соціальних цілей. ШІ може допомагати у прогнозуванні ризиків і відхилень.
Внутрішній контроль (внутрішній аудит)	ERP-системи, наприклад, зарубіжної SAP чи вітчизняної MASTER:Бухгалтерія, CaseWare, для постійного моніторингу бізнес-процесів, виявлення ризиків, аналізу ефективності використання фінансових, матеріальних та людських ресурсів. ШІ використовується для автоматичного виявлення аномалій і контролю процесів.
Фінансовий контроль	Електронний документообіг та аналітичні платформи для перевірки правильності нарахування та сплати податків, контролю за ефективністю використання фінансових ресурсів і фінансової дисципліни. ШІ може допомагати у виявленні помилок і прогнозуванні фінансових ризиків.
Зовнішній незалежний контроль (аудит)	Електронний аудит (CaseWare, Аксіома-Аудит) для перевірки достовірності фінансової та операційної звітності, оцінювання відповідності діяльності економічним цілям та ефективності використання ресурсів. Аналітичні платформи дозволяють інтегрувати дані з ERP-систем для більш точної перевірки.
Суспільний контроль	Цифрова аналітика для ESG та корпоративної звітності (Power BI, Tableau, Google Data Studio, Sustainalytics, Refinitiv) для оцінювання прозорості, соціальної та екологічної відповідальності, участі в розвитку громади та виконання соціальних функцій. ШІ може аналізувати великі обсяги даних із медіа та соціальних джерел.

Джерело: узагальнено авторами

– *електронний аудит* – забезпечує автоматичну передачу облікової інформації незалежним аудиторам для проведення зовнішньої перевірки. Дозволяє швидко і точно перевіряти достовірність фінансової звітності, відповідність законодавчим, етичним та соціальним нормам, а також ефективність використання ресурсів, мінімізуючи ризики людського фактору при зовнішньому контролі;

– *ERP-системи* – надають своєчасну та релевантну подачу інформації управлінському персоналу. Підвищують ефективність внутрішнього контролю та управлінського контролю, дозволяють моніторити бізнес-процеси в режимі реального часу, виявляти відхилення та оцінювати ефективність використання ресурсів для досягнення економічних і соціальних цілей підприємства;

– *інтерактивні аналітичні дашборди (Power BI, Tableau, Excel, Google Таблиці)* – дають змогу візуалізувати ключові фінансові, економічні та операційні показники підприємства. Полегшують оцінювання ефективності використання ресурсів, контроль за досягненням планових показників, моніторинг соціальних та екологічних ініціатив. Покращують швидкість прийняття управлінських рішень та підвищують аналітичну складову економічного контролю;

– *електронний документообіг* – забезпечує збереження, обмін та контроль за всією обліковою документацією в цифровому форматі. Підвищує прозорість і достовірність облікової інформації, полегшує аудит і контроль за своєчасністю нарахування податків, сплати обов'язкових платежів;

– *аналітичні платформи та інструменти Big Data* – дозволяють інтегрувати різноманітні джерела даних, аналізувати великі обсяги інформації, прогнозувати ризики та відхилення у бізнес-процесах. Big Data забезпечує підвищення прозорості, інтеграцію даних і вдосконалення механізмів контролінгу [14, с. 58]. Підвищують якість управлінських рішень, процес оцінювання ефективності ресурсів та відповідності діяльності підприємства економічним, соціальним та екологічним цілям.

Таким чином, економічний контроль виступає узагальненим поняттям усіх видів контролю в системі обліково-аналітичного забезпечення бізнесу, оскільки він спрямований на перевірку та моніторинг економічної сутності функціонування підприємства, ефективності використання ресурсів і відповідності його діяльності економічним, соціальним та екологічним цілям. Його роль і можливості значно посилюються завдяки використанню сучасних цифрових технологій, які забезпечують оперативність, аналітичну глибину та інтеграцію даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Висновки з проведеного дослідження. Результати дослідження підтвердили, що економічний контроль є фундаментальною складовою системи обліково-аналітичного забезпечення підприємства. Його сутність полягає у поєднанні різних форм контролю – первинного господарського, управлінського, внутрішнього, фінансового, зовнішнього незалежного та суспільного, які, взаємодоповнюючи один одного, створюють цілісну систему управлінського впливу. Це дозволяє

розглядати економічний контроль як інтегроване поняття, що охоплює всі ключові напрями перевірки та моніторингу діяльності бізнесу, забезпечуючи ефективне використання фінансових, матеріальних і людських ресурсів, дотримання законодавчих, етичних і соціальних норм, а також реалізацію соціальних, екологічних та громадських функцій.

Дослідження також продемонструвало, що сучасна цифровізація економічного контролю відкриває нові можливості для підвищення його ефективності, точності та оперативності. Використання ERP-систем, аналітичних платформ, інструментів Big Data, інтерактивних дашбордів, електронного документообігу, електронного аудиту та штучного інтелекту дозволяє інтегрувати дані з різних джерел, автоматизувати аналіз та прогнозування, виявляти аномалії та відхилення, а також формувати більш аналітичні та візуально доступні звіти, включно з ESG-звітністю.

Таким чином, економічний контроль є ключовим інструментом забезпечення ефективного функціонування бізнесу та досягнення його економічних і соціальних цілей, а впровадження сучасних цифрових технологій значно посилює його роль, дозволяючи підприємствам оперативно і обґрунтовано приймати управлінські рішення.

Література

1. Василюк М., Кузьмін Т., Дмитрів М. Організація обліку та контролю фінансових результатів як складова системи управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-167>.
2. Воронко Р., Редченко К., Бурдик О. Роль внутрішнього контролю в системі управління торгівельним підприємством. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 35. С. 11-20.
3. Ткаченко О. С., Ермілов Р. В., Чернуха О. В. Фінансово-економічна безпека як складова системи управління підприємством. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4(51). С. 110-115.
4. Баланюк І. Ф., Шеленко Д. І., Ліба Н. С., Приймак Х. М. Наукові дослідження поведінки споживачів при просуванні товару за маркетинговим проектом та економічний контроль за управління бізнесу. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 11(23). С. 343-353.
5. Гавкалова Н. Л., Табацький М. Г. Роль державного фінансового контролю у забезпеченні економічної безпеки держави. *Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління*. 2023. Вип. 2(19). С. 13-23.
6. Дерій В. Поняття і значення економічного контролю для мінімізації витрат та максимізації доходів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 2. С. 48-56.
7. Колпакова А. Державний фінансовий контроль на сучасному етапі: огляд концептуальних засад. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Vol. 2. № 1. Р. 9-18.
8. Fähndrich J. A literature review on the impact of digitalisation on management control. *Journal of Management Control*. 2023. Volume 34. Р. 9-65. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00187-022-00349-4>.
9. Дерій В. Види економічного контролю за діяльністю підприємств : аналіз та узагальнення поглядів на проблему. *Облік і фінанси АПК*. 2011. №3. С. 172-175.
10. Цепенда В. М. Класифікація видів державного контролю. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.9.79>
11. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р. Методологічна оцінка інвестиційної діяльності та організація економічного контролю за інвестиціями у територіальних громадах. *Інтернаука. Серія: «Економічні науки»*. 2024. № 12(1). С. 43-50.
12. Талах Т., Голячук Н. Цифровізація обліку для забезпечення ефективного розвитку бізнесу. *Ефективна економіка*. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-12>.
13. Шатілова О. В., Шишкун Н. О. Цифрові інструменти інноваційного розвитку бізнес-організацій. *Проблеми економіки*. 2020. № 4(46). С. 249-255.
14. Матковський П. Є., Сас Л. С., Шеленко Д. І. Розроблення облікової та інформаційної платформи для консалтингу діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки у системі контролінгу. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 20. С. 56-59.

References

1. Vasyliuk M., Kuzmin T. and Dmytriv M. (2024), "Organization of accounting and control of financial results as a component of the enterprise management system", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 68, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-167>.
2. Voronko R., Redchenko K. and Burdyk, O. (2023), "The role of internal control in the management system of a commercial enterprise", *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, no. 35, pp. 11-20.
3. Tkachenko, O.S., Yermilov, R.V. and Chernukha, O.V. (2024), "Financial and economic security as a component of the enterprise management system", *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 4(51), pp. 110-115.

4. Balaniuk, I.F., Shelenko, D.I., Liba, N.S. and Pryimak, Kh.M. (2023), "Scientific research of consumer behavior when promoting a product according to a marketing project and economic control over business management", *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*, no. 11(23), pp. 343-353.
5. Havkalova, N.L. and Tabatskyi, M.H. (2023), "The role of state financial control in ensuring the economic security of the state", *Visnyk NUTsZ Ukrainy. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, Iss. 2(19), pp. 13-23.
6. Derii, V. (2011), "The concept and significance of economic control for minimizing costs and maximizing income", *Bukhhalterskyi oblik i audit*, no. 2, pp. 48-56.
7. Kolpakova, A. (2023), "State financial control at the present stage: a review of conceptual foundations", *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, Vol. 2, no. 1, pp. 9-18.
8. Fähndrich, J. (2023), "A literature review on the impact of digitalisation on management control", *Journal of Management Control*, Vol. 34, pp. 9-65, DOI: <https://doi.org/10.1007/s00187-022-00349-4>.
9. Derii, V. (2011), "Types of economic control over the activities of enterprises: analysis and generalization of views on the problem", *Oblik i finansy APK*, no. 3, pp. 172-175.
10. Tsependa, V.M. (2019), "Classification of types of state control", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, no. 9, DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.9.79>.
11. Balaniuk, I.F. and Ivanochko, B.R. (2024), "Methodological assessment of investment activity and organization of economic control over investments in territorial communities", *Internauka. Seriya: "Ekonomichni nauky"*, no. 12(1), pp. 43-50.
12. Talakh, T. and Holiachuk, N. (2025), "Digitalization of accounting to ensure effective business development", *Efektivna ekonomika*, no. 71, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-12>.
13. Shatilova, O.V. and Shyshkun, N.O. (2020), "Digital tools for innovative development of business organizations", *Problemy ekonomiky*, no. 4(46), pp. 249-255.
14. Matkovskiy, P., Sas, L. and Shelenko, D. (2021), "Development of accounting and information platform for consulting activities of agricultural sectors of economics in controlling system", *Ekonomichniy visnyk NTUU "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*, no. 20, pp. 56-59.

Баланюк І.Ф., Іваночко Б.Р., Кузьмін Т.Л., Мельник І.О.

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЙОГО МІСЦЕ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Мета. Теоретичне узагальнення сутності економічного контролю, формування його цілісного наукового визначення та обґрунтування місця в системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства з урахуванням впливу цифрових технологій.

Методика дослідження. У статті застосовано комплекс методів, що дозволили всебічно дослідити сутність економічного контролю та обґрунтувати його роль у системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства з урахуванням цифрових технологій. Теоретичне узагальнення та аналіз наукових джерел використовувалося для систематизації підходів до визначення економічного контролю, видів контролю над бізнесом та їх функціональних особливостей. Системний підхід дозволив розглядати економічний контроль як узагальнену категорію, що об'єднує різні види контролю, та розкрити взаємозв'язок між ними в складі системи обліково-аналітичного забезпечення бізнесу. Методи порівняння та класифікації застосовувалися для виділення основних видів контролю та визначення їх ролі у перевірці відповідності діяльності підприємства економічним цілям, ефективності використання ресурсів та виконання соціальних і етичних функцій. Аналітичний та логічний методи забезпечили формування цілісного наукового визначення економічного контролю, а також узагальнення можливостей цифрових технологій у підвищенні його ефективності. Використання індуктивного та дедуктивного підходів дозволило поєднати загальні принципи контролю з конкретними інструментами цифровізації, такими як ERP-системи, інтерактивні аналітичні дашборди, електронний аудит, аналітичні платформи та штучний інтелект, і показати їх застосування у практичній діяльності підприємства. Таким чином, обрана методика дослідження забезпечила комплексний теоретичний аналіз економічного контролю та його цифрових інструментів, що є основою для подальших практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності систем обліково-аналітичного забезпечення бізнесу.

Результати дослідження. Розглянуто сутність економічного контролю та запропоновано його визначення як узагальненої категорії всіх видів контролю над бізнесом. Показано, що економічний контроль інтегрує функції первинного господарського, управлінського, внутрішнього, фінансового, зовнішнього та суспільного контролю, забезпечуючи перевірку відповідності діяльності підприємства його економічним цілям, ефективного використання ресурсів та виконання соціальних і етичних функцій. Визначено роль сучасних цифрових технологій у підвищенні ефективності економічного контролю. Виділено ключові цифрові інструменти – ERP-системи, інтерактивні аналітичні дашборди, електронний аудит, електронний документообіг, аналітичні платформи та штучний інтелект – та описано їх можливості у забезпеченні аналітичного оцінювання діяльності підприємства, моніторингу бізнес-процесів і інтеграції внутрішніх і зовнішніх даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Наукова новизна результатів дослідження. Дістало подальшого розвитку теоретичне обґрунтування сутності економічного контролю, зокрема систематизовано та узагальнено підходи до визначення економічного контролю, запропоновано власне трактування терміну «економічний контроль», а також досліджено вплив цифрових технологій на підвищення аналітичної складової та ефективності контролю в системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства.

Практична значущість результатів дослідження. Використання вказаних цифрових засобів здійснення економічного контролю дозволяє підвищити точність, оперативність і комплексність оцінювання діяльності підприємств та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Ключові слова: економічний контроль, обліково-аналітичне забезпечення, бізнес, цифрові технології, аналітика, підприємницька діяльність.

Balaniuk I.F., Ivanochko B.R., Kuzmin T.L., Melnyk I.O.

THE ESSENCE OF ECONOMIC CONTROL AND ITS PLACE IN BUSINESS ACCOUNTING AND ANALYTICAL SYSTEMS IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION

Purpose. The aim of the article is to theoretically generalize the essence of economic control, form its holistic scientific definition, and substantiate its place in the system of accounting and analytical support of an enterprise, taking into account the influence of digital technologies.

Methodology of research. A set of methods that allowed us to comprehensively investigate the essence of economic control and substantiate its role in the system of accounting and analytical support of an enterprise, taking into account digital technologies were used in the article. Theoretical generalization and analysis of scientific sources were used to systematize approaches to the definition of economic control, types of control over business and their functional features. The systematic approach allowed us to consider economic control as a generalized category that unites different types of control, and to reveal the relationship between them as part of the system of accounting and analytical support of a business.

Comparison and classification methods were used to highlight the main types of control and determine their role in verifying the compliance of the enterprise's activities with economic goals, the efficiency of resource use and the performance of social and ethical functions. Analytical and logical methods ensured the formation of a holistic scientific definition of economic control, as well as the generalization of the capabilities of digital technologies in increasing its efficiency. The use of inductive and deductive approaches allowed us to combine general principles of control with specific digitalization tools, such as ERP systems, interactive analytical dashboards, electronic audit, analytical platforms and artificial intelligence, and to show their application in the practical activities of the enterprise. Thus, the chosen research methodology provided a comprehensive theoretical analysis of economic control and its digital tools, which is the basis for further practical recommendations on increasing the efficiency of accounting and analytical support systems for business.

Findings. The study theoretically summarized the essence of economic control and proposed its holistic definition as a generalized category of all types of business control. It is shown that economic control integrates the functions of primary economic, managerial, internal, financial, external and social control, ensuring verification of the compliance of the enterprise's activities with its economic goals, effective use of resources and the fulfilment of social and ethical functions. The study also identified the role of modern digital technologies in increasing the efficiency of economic control. Key digital tools are identified – ERP systems, interactive analytical dashboards, electronic audit, electronic document management, analytical platforms and artificial intelligence – and their capabilities in providing analytical assessment of the enterprise's activities, monitoring business processes and integrating internal and external data for making informed management decisions are described.

Originality. The scientific novelty of the obtained results lies in the systematization and generalization of approaches to the definition of economic control, the proposed holistic interpretation of the term "economic control", as well as in the study of the impact of digital technologies on increasing the analytical component and efficiency of control in the system of accounting and analytical support of the enterprise.

Practical value. The practical significance is manifested in the identification of specific digital tools and methods of their use for economic control, which allows to increase the accuracy, efficiency and comprehensiveness of assessing the activities of the enterprise and making informed management decisions.

Key words: economic control, accounting and analytical support, business, digital technologies, analytics, entrepreneurial activity.

Дата надходження рукопису: 29.04.2025

Дата прийняття рукопису до друку: 20.05.2025

Дата публікації: 30.06.2025